

Izhaja vsako drugo soboto.  
Naročnina: 5 Din četrtletno, 10 Din  
polletno.

# DELO

Uredništvo: Ljubljana, Šelenburgova  
ulica 7/II. — Upravništvo: Ljubljana,  
Prešernova ulica 54.

## Stanovanjska zaščita in gradnja novih hiš

Iz Beograda prihajajo poročila, da 1. maja ne bo popolnoma ukinjena stanovanjska zaščita, ampak ostane še naprej v veljavi za večja mesta in industrijske centre.

Organizacije hišnih posestnikov in razni drugi pridobitni krogi nepopustljivo vztrajajo na stališču, da se mora popolnoma ukiniti stanovanjska zaščita in utemeljujejo često svojo zahtevo tudi s tem, da je dovolj stanovanj na razpolago. Ta njihov argument smo že v našem listu večkrat statistično ovrgli ter ne bi bilo treba ponavljati znanih stvari. Dejstvo ostane, da vlada v naši državi velika stanovanjska beda in gotovo je z zadoščanjem vzeti na znanje poročila iz Beograda, da ostane še naprej v veljavi stanovanjska zaščita.

Zavedati se pa moramo, da s samo zaščito najemnikov ne bo še konec stanovanjskega vprašanja. Tudi pri nas se bo moralo pričeti z živahnejšo gradbeno akcijo, kajti zaščitni zakon sam po sebi ne bo zgradil stanovanjskih hiš.

Poglejmo samo, kaj so vse nekatere države napravile za omiljenje stanovanjske bede, oziroma v pogledu zgradbe novih stanovanjskih hiš.

V Angliji so pričeli že leta 1919. z javnimi sredstvi podpirati graditev stanovanjskih hiš. V Angliji se grade le enodružinske hiše. Prvi stanovanjski zakon je določeval, da plača država za amortizacijo vsake nove hiše letno (stanovanja) 11.000 dinarjev do leta 1980. Na ta način se je sezidalo 200.000 hiš. Drugi stanovanjski zakon je podprl graditev s tem, da je država plačala vsakemu graditelju nove hiše enkratni prispevek 34.000 do 43.000 dinarjev. Zgradilo se je 41.504 hiš, kar je državo stalo 270 milijonov dinarjev. Leta 1923. je bilo v Angliji z novim stanovanjskim zakonom, ki bistveno spreminja zakone iz prejšnjih let, določeno, da plača država po 6 funtov (1350 dinarjev) na leto za dobo 20 let za vsako od občin zgrajeno hišo (stanovanje). Pozneje se je državni prispevek zvišal na 9 funtov (2475 dinarjev) letno in za dobo 40 let s posebnim določilom, da ne smejo biti najemnine višje od predvojnih najemnin v delavskih hišah. Na podlagi tega zakona se je zgradilo 120.000 hiš. Vsega skupaj je bilo v Angliji zgrajenih z državno podporo okrog 700.000 hiš, brez državne pomoči pa 300.000 stanovanj. Samo v letih 1925. do 1926. je izdala Anglija čez dve milijardi dinarjev za stanovanjsko akcijo. Do leta 1940. se bo zgradilo v Angliji s pomočjo države 2 in pol milijona enostanovanjskih hišic.

Bolj znana je akcija češkoslovaške republike za odpravo stanovanjske be-

de. Država, ki je bila ustanovljena v enakih razmerah kot naša, je našla milijarde, da je zgradila stanovanjske hiše. V Pragi in Brnu in v vseh industrijskih centrih so nastala popolnoma nova mestna okrožja, zazidana s hišami, katere je subvencionirala država.

Dunajska mestna občina je vzgledno rešila stanovanjski problem v pravem času, ko je bilo še mogoče predpisati izdaten najemninski davek. Predvojne najemnine hišnih posestniki niso smeli povišati (tudi pri nas je veljalo še dolgo po prevratu to določilo), pač se je pa predpisal najemnikom poseben davek (kar se pri nas žalibog ni storilo) za zgradbo novih stanovanj. Za manjša stanovanja plačujejo najemniki po 7 dinarjev davka mesečno, za stanovanja preko štirih sob 72 dinarjev, za luksuzna stanovanja do 800 dinarjev in za gosposke palače celo 32.000 dinarjev mesečno. Dunajska občina dobiva na ta način okrog 32 milijonov šilingov (256 mil. din) letno dohodkov. Pri teh ogromnih dohodkih ni čuda, da je dunajska občina že leta 1923 lahko sklenila, da zgradi 25.000 stanovanj, katerim je potem prišela še nadaljnjih 30.000 stanovanj.

Zanimiva je bila državna stanovanjska akcija v Holandiji. Občine in stavbne zadrage dobe pri državi posojila za nakup stvabišč in za zgradbo stanovanjskih hiš. Obrestna mera je nizka, vsaj je znašala zacetkom le 3<sup>3</sup>/<sub>8</sub> odstotka in je pozneje poskočila na 4 do 6 odstotkov. Amortizacija posojenega kapitala s izvrši od 50 do 75 let. Država je priznavala tudi privatnikom za zgradbo stanovanjskih hiš premije in sicer za zgradbe, ki niso presegale 450 kubičnih metrov. Najvišja premija je znašala v Amsterdamu 2500 gld, na deželi pa 2200 gld. Poleg tega je priskočila država privatnikom na pomoč s hipotekarnimi posojili za dobo 15 let proti 6 odstotnem obrestovanju. Privatni graditelji, ki reflektirajo na državno podporo, se morajo obvezati, da tekom amortizacijske dobe brez dovoljenja obč. ne zvišajo najemnine. Efekt državne stanovanjske akcije je bil, da se je tekom let zgradilo v Holandiji čez 300.000 stanovanj. Kot na Angleškem tako tudi v Holandiji grade predvsem le enodružinske hišice v vrtnih kolonijah.

Predaleč bi nas vedlo, če bi navedli vse države, ki so nam lahko za vzgled v reševanju vprašanja stanovanjske bede. Že povedano nam je le lahko dokaz, da je pri nas stanovanjske akcije usmeriti na drugo pot in da niso predvsem rešilni samo zaščitni zakoni, ampak predvsem le gradnja novih stanovanjskih hiš.

## Važna razsodba v zadevi zaščite del. zavarovanja

**Delavski zaupnik ne sme biti odpuščen, odloča samo inspekcija dela. — Vzrok odpovedi mora biti naveden.**

Sodišče v Prevaljah se je nedavno pečalo z zanimivo tožbo, katero je naperil delavski zaupnik, rudar Leopold Ozimic proti mežinski rudarski družbi, ke rga je v svojstvu zaupnika odpustila radi izvrševanja zaupniškega posla. Zaupnik Leopold Ozimic je bil namreč odpuščen 29. novembra 1926. Tudi odpust je bil z normalne strani nepravilno izvršen, zato je Ozimic tožil družbo za nastalo škodo. Sodišče v Prevaljah je obsodilo družbo The Central European Mines Limited na plačilo

zneska 13.640,92 in na pribavo 3,4 m drv in 16.682 kg premoga ali kot odškodnino za to Din 1.242,50 in na del pravnih stroškov. Ker je razsodba v tej stvari zelo zanimiva, jo dobesedno objavljamo:

Tožnik je bil pri toženki zaposlen kot rudar ter bil od delavstva izvoljen zaupnikom v smislu zakona o zaščiti delavcev. Toženka mu je koncem novembra 1926 odpovedala službo ter mu izplačala zaslužek za 14 dni, to je za čas do 15. decembra 1926. Zakaj ga je

odpustila od dela, toženka ni navedla, ter samo zatrjevala, da mu odpove v smislu § 17. službenega reda, do katere odpovedi je upravičena. To je nesporo.

Tožnik je bil v času odpovedi zaupnik delavcev. Kot tak je bil zaščiten v smislu § 119 zakona o zaščiti delavcev. Že naslov tega zakona pove njegov namen. Zakonodajalec je hotel s tem zakonom očitno zaščititi delavce pred močnejšimi delodajalci in je v ta namen vpeljal posebne zaupnike, kateri naj zastopajo koristi delavcev napram delodajalcem, ker vsak delavec ali se še upal ni ali pa ni znal dovolj ščititi svojih pravic. Zakon določa dolžnosti in pravice takih zaupnikov. Ker pa je bilo pričakovati, da se bodejo delodajalci obrnili proti takim zaupnikom, jih je moral zakon posebej zaščititi, da morejo delovati v korist delavcev. Ta zaščita pa obstoja ravno v predpisih § 119 navedenega zakona, kateri določa, da se take zaupnike ne sme odpuščati ali preganjati zaradi pravičnega izvrševanja njih dolžnosti, ker bi drugače ta ustanova bila popolnoma iluzorična. Noben zaupnik bi se ne hotel potegovati za pravice drugih delavcev, če bi se ga smelo, kakor druge delavce, odslavljal brez vsakega vzroka, tem manj, ker je njegovo delo brezplačno.

Na drugi strani pa zakonodajalec tudi ni hotel, da bi tak zaupnik delal kar bi hotel, ne da bi ga smel delodajalec odsloviti, ter je določil gotove slučaje, v katerih se sme tak zaupnik odstraniti iz podjetja. Taki vzroki so navedeni v § 112 zakona o zaščiti delavcev oziroma v § 202 in 203 rudarskega zakona z dne 23. maja 1845, št. 146 drž. zak. Le če predloži tak vzrok, sme delodajalec odpustiti tudi delavskega zaupnika (§ 112).

O vprašanju ali je nastala težka kršitev dolžnosti ali prekoračitev pod-

ročja, odloči na zahtevo lastnika podjetja ali dveh tretjin zaposlenih delavcev dotičnega podjetja inspekcija dela (§ 112 d). Po tem predpisu mora pristojna oblast najprej ugotoviti, če je podan vzrok za odpust, nakar se šele zaupnik odslovi. Zaupnik, če se hoče pred neopravičenim odpustom braniti, mora vedeti, zakaj je bil odpuščen. Le če se more proti nezakonitemu odpustu braniti, je zadostno zaščiten kot zaupnik. Vse bi mu nič ne koristilo, če bi delodajalec pri odpustu kratkoma izjavil, da ima vzrok za odpust, a bi zaupniku tega ne navedel. Zato je dolžnost in logična posledica zaščite zaupnikov, da jim delodajalec ali že direktno pove vzrok odpusta ali vsaj poskrbi, da zaupniki vsaj indirektno zvedo, zakaj so bili odpuščeni, da morejo svoje pravice iskati pri pristojnih oblastih. Najmanj to sme zaupnik zahtevati, če se ga odpusti, dokler je še zaupnik.

Toženka tega vzroka priznava ni navedla, nasprotno je celo trdila, da je k odpustu opravičena brez vsakega vzroka. Tega niti ni hotela povedati, ko je deputacija naravnost zahtevala navedbo vzroka. Molčala je tudi med celotno tožbo, katero je tožnik naperil proti toženki radi izpraznitve stanovanja (C 26/27 C 24/27). Odpust tožnika dne 29. novembra 1926 brez navedbe vzroka je bil potemtakem neupravičen in nedopusten in zadenejo toženko vse posledice tega odpusta...

Vendar enkrat je Pravica pokazala, da še živi. Pokazala je, da bodo odslej delavski zaupniki zaščiteni in da se jih brez navedbe vzroka ne bo smelo odpuščati. Če je vzrok zadosten za odpust, bo pa razsodila inspekcija dela. Naši člani, posebno delavski zaupniki naj si razsodbo prevaljskega sodišča pazljivo prečitajo in zapomnijo.

## Pravice delavca v času bolezni

**Kakšna mora biti bolezen. — Doba zaposlitve. — Kako je ta pravica drugod urejena. — Nezgode.**

Tozadavne zakonite predpise ima samo obč. državljanski zakon, dočim obrtni red ničesar o tem ne govori. Zato veljajo subsidiarno za vse vrste delavstva, tudi za one, ki drugače spadajo pod obrtni red, le predpisi občega državlanskega zakona. Najvažnejši tozadavni paragrafi so §§ 1154 in 1156.

Zakoniti predpisi urejajo slučaje, v katerih ima delavec za čas bolezni pravico do plače ali mezde. Najpreje je treba načelno poudariti, da mora biti bolezen take narave, ki splošno delavcu onemogoča delo, da sme ostati doma in uveljaviti svojo pravico do mezde. Ako je n. pr. delavec bolan na roki in ni prisiljen, da leži, nima pravice do mezde, ker bi mogel dobiti lažje delo, odnosno delo, katero bi kljub bolni roki mogel dobro opravljati. Zato mora delavec predložiti potrdilo zdravnika, iz katerega mora biti razvidna splošna nesposobnost za delo. Ako je torej delavec vsled take nesposobnosti ostal doma, ima po zakonu pravico zahtevati polno svojo plačo za dobo 8 dni pod pogojem, ako je bil že 14 dni zaposlen in v delovni pogodbi ta pravica ni izrecno ukinjena. Navadno pa se dogaja, da se v delovni pogodbi ta pravica izloči. Toraj, potrebni so sledeči predpogoji. Za uveljavljenje mezde za čas bolezni: 14-dnevna zaposlitev, vsebina delovne pogodbe in popolna splošna delavne nesposobnost, ki delavcu onemogoča vsako delo. Delavec je za slučaj bolezni

zavarovan in ima pravico do hranarine. Tako bi za prvih 8 dni svoje bolezni moral dobiti hranarino in še plačo. Vendar pa je finančni zakon iz leta 1922 to preprečil na ta način, da daje delodajalcu možnost, da plačo skrči tako, da ona s hranarino vred doseže višino polne plače. Toraj delodajalec ima zakonito pravico, da plača le razliko od hranarine do polne plače. Dočim je to vprašanje za delavca tako urejeno, da so izključeni dvojni prejemki, velja za zasebne nameščenec, ki spadajo pod zakon o trgovskih pomočnikih, še vedno določba, da ima oboleli nameščenec pravico do nekrajsane plače za dobo 6 tednov, tudi, ako je zavarovan in prejema hranarino. Druge države so to vprašanje različno uredile. Nekatere so načelno preprečile dvojne prejemke iz naslova plače in zavarovanja, druge so dobo pravice do mezde podaljšale in višino mezde uredile procentualno po dobi bolovanja, tako, da je plača po daljšem času večja, kakor ob početku bolovanja. Seveda pa je ta odstotek maksimalen, navadno s 30% za najdaljšo dobo 16 tednov.

Samoposebi umevno je, da oni delavec, ki je bolezen namenoma ali po veliki brezbriznosti povzročil, pravico do mezde izgubi. V takem slučaju ima nasprotno delodajalec pravico zahtevati odškodnino za škodo, ki mu je nastala zato, ker delavec ni vršil pogojenega dela in je to sam zakrivil. Irrelevantno

pa je, kje si je delavec nakopal bolezen. Ne samo obolenja, ki so v tesni zvezi z načinom zaposlitve (poklicne bolezni) opravičujejo obolelega delavca do mezde, ampak tudi obolenje vsakdanjega življenja.

Kar se tiče predpogoja 14-dnevne zaposlitve je treba pojasniti, da tu niso mišljeni samo dnevi dejanske zaposlitve, ampak vsi kalendarski dnevi. Dogajajo se slučajji, da delodajalec plačo odklanja, češ, da je delavec že bolan stopil v obrat. To ni bistveno, zadošča, ako je bil delavec kljub morebitni že postoječi bolezni, najmanj 14 dni

zaposlen. Potrebna pa je nepretrgana zaposlitev.

Kar velja za bolezen, velja tudi za nezgodo, ker zakon te ločitve ne pozna. Ni mišljena tu samo nezgoda pri delu, ampak splošno vsaka nezgoda. Drugače pa morajo biti izpolnjeni isti pogoji kakor pri obolenju. Zlasti mora nezgoda biti taka, da delavcu onemogoča sploh vsako zaposlitev. Naravno je, da pravica do mezde ugasne, ako je delavec nezgodo namenoma povzročil. V takem slučaju on odgovarja za škodo.

Šli do zaključka, da naše zavarovanje nudi le najnujnejše. Tudi zavarovalni prispevki so tako okrnjeni in nizki, da se z njimi more le ob največji napetosti vseh sil kriti te najnujnejše dajatve. Od najnujnejšega se ne da ničesar vzeti, zato se tudi prispevki znižati ne morejo.

Vsako gospodarstvo mora nositi bremena za najnujnejše potrebe delavstva. Kdor tega ni zmožen, je itak obsojen na smrt, ker ga bodo strle pač druge težave in zato tako gospodarstvo ne zasluži zaščite in ne more zahtevati, da bi radi življenja nezmožnega gospodarstva trpelo življenja zmožno.

## Napadi na socialno zavarovanje

Da delodajalci napram socialnemu zavarovanju niso prijazno razpoloženi, nam je znano in se temu tudi ne čudimo. Morda bi delodajalci na delavsko zavarovanje gledali z večjo ljubeznijo in spoštovanjem, ako bi bili oproščeni vsakih prispevkov in sploh vsakih dolžnosti napram svojim delavcem iz naslova zavarovanja. Ker pa morajo v smislu zakonitih predpisov, ki slone na moralnih in pravnih obveznostih delodajalca napram svojemu delavcu, v kritje izdatkov zavarovanja prispevati v obliki zavarovalnih prispevkov, uporabljajo prav vsako priliko, da se zaženejo v zavarovanje in zahtevajo, da se isto spremeni v njihov prilog s tem, da bi se znižali prispevki, kateri po zakonu nanje odpadajo. Vedno se iz njih ust čuje le ena sama pesem: zavarovanje je predrago, gospodarstvo tega ne prenese. Drugih predlogov in misli iz vrst gospodarskih krogov ni čuti, tako, da izgleda, da jim je zavarovanje samo kot tako prava deveta briga, samo, da sebe razbremene. Nič ne premišljujajo o tem, kakšni usodi bi zapadlo delavstvo v slučaju bolezni ali nezgod, ako bi se zavarovalnim institucijam znižali prispevki. Mislimo, da je gospodarskim krogom vseeno, kakšna je zdravniška pomoč in oskrba in materialna pomoč obolelega ali ponesrečenega delavca. Ako bi jim bi lo tudi na tem najvažnejšem delu zavarovanja kaj ležeče, bi brezdvoma morali istočasno z zahtevo po znižanju prispevkov priti s predlogom in nasveti, kako kljub nižjim prispevkom vendarle socialno-zavarovalne dajatve vzdržati vsaj na dosedanj višini. Tega ne store. Zato moramo zahtevo po znižanju prispevkov smatrati in obravnavati kot zahtevo po poslabšanju zavarovalnih dajatev sploh.

Ali je ta zahteva stvarno utemeljena? V kateri točki daje naše zavarovanje tako bistveno preveč, da bi z zmanjšanjem tega mogli upravičiti znižanje prispevkov. Naš zakon o bolniškem zavarovanju nudi dvoje glavnih podpor: podporo v naravi, t. j. zdravniška, zdravila, zdravilne pripomočke, zdravljenje v bolnicah in zdraviliščih, drugič podporo v denarju v višini dveh tretjin zavarovane mezde. Kdo more zahtevati, naj se prvi del podpor zmanjša ali poslabša? Gotovo je zdravje vsakega delavca iz človeškega in iz narodno-gospodarskega stališča prav toliko vredno kakor življenje in zdravje delodajalca. Padli bi v temni srednji vek nazaj, ako bi hoteli delavca prikrajšati v pomoči za njegovo zdravje. Nasprotno: narodno gospodarstvo in ekonomična uporaba delovnih sil zahteva, da je zdravniška pomoč kar najpopolnejša, izrabljajoča vsa sredstva moderne vede. Tudi delavec mora biti deležen največjih pridobitev zdravniške vede. To tako smo lahko verni, da trdimo, da ne more biti delodajalca, ki čuti v sebi človeka, kateri bi hotel in želel, da se zavarovanje v tem pogledu poslabša.

Drugi važni del dajatev je denarna podpora delavcu v času bolezni. Ta podpora ima namen obvarovati družino pred pogibom v času, ko družinski poglavar ne more ničesar zaslužiti. Normalno bi ta podpora morala znašati vsaj toliko, kolikor je znašala plača delavca, s katero je družino vzdrževal. Navadno pa vsaka bolezen zahteva več izdatkov. Dejansko pa znaša podpora iz naslova zavarovanja znatno manj kakor plača; iz tega sledi, da je ta podpora že reducirana na minimum in da

jo ni mogoče še kaj skržiti, razun ako se odločimo za to, da družino v slučaju bolezni očeta prepustimo žalostni smrti od lakote in pomanjkanja. Tega ne moremo storiti.

Podporna doba znaša normalno pol leta. Drugod znaša ta doba eno leto dni, k temu pa se takoj priključi invalidno zavarovanje, tako, da delavec, ki po enem letu ni ozdravel, ne ostane brez pomoči. Ali naj pri nas to dobo skrajšamo? Že danes je usodepolno, ko delavec po preteku pol leta ostane brez vsake nadaljnje pomoči na cesti. Ako bi pa podporno dobo skrajšali, bi bilo takih revežev še več. Kdo more zagovarjati težnjo, naj se delavcu vsaka podpora, zdravniška in denarna, ustavi, preden je ozdravel? Pri nas predpisana podpora doba je tako kratka, da ravno najtežji bolniki z najtežjimi boleznimi ostanejo sredi zdravljenja in morda ravno na poti dobrega okrevanja brez vsake nadaljnje pomoči.

Trdi se, da se zavarovanje izkorišča. To je žal resnica. Vendar pa to izkoriščanje zopet ni takega obsega, da bi pri popolni ukinitvi vsakega izkoriščanja to imelo pomembnejši vpliv na višino prispevkov. Ali bi izločili vsa izkoriščanja, bi bili zavarovanja deležni res le dejansko potrebni, bi zavarovalna institucija mogla prihraniti nekaj milijonov. Porazdelitev teh milijonov na vsakega posameznega delodajalca pa bi zanj predstavljala letno komaj nekaj dinarjev, kar je gospodarsko za posameznika brezpomembno. Važno je, da se onemogoči izkoriščanje, ker bi na ta način zavarovalna institucija prihranila lepe vsote, s katerim bi mogla izpopolniti zdravstveno službo, zlasti z zidanjem sanatorijev, bolnic itd. Preprečevanje izkoriščanja je velikega gospodarskega in socialnega pomena za zavarovalno institucijo, brez vsakega gospodarskega pomena pa je za posameznika, ker je zanj iz preprečevanja izkoriščanja izvirajoči prihranek prav zelo malenkosten.

Ali naj se okrne zavarovanje družinskih članov? To zavarovanje je omejeno samo na dajatve v naravi. Kdo more zagovarjati, naj delavec zdravniška, zdravila, bolnico itd. za svojo bolno ženo plača iz svojega skromnega zaslužka!? Taka zahteva bi bila pregorstasna in zato ne more biti govora o tem, da bi se skromno družinsko zavarovanje še bolj okrnilo. Nasprotno: zdravje in življenje delavčevih družinskih članov je ravno tako dragoceno kakor vsako drugo življenje in zato bi družinski člani morali biti deležni istih podpor kakor zavarovani član sam. To pa danes ni primer, ker n. pr. družinski član ne more biti zdravljen v zdravilišču.

Zahtevo po znižanju prispevkov se pogosto utemeljuje s tem, da so poradniške podpore prevelike in sicer se tu omenja podporno dobo, katera znaša pri nas dva meseca pred in dva meseca po porodu. Morda je ta doba teoretično z zdravniškega stališča res predolga. Toda statistika nam pravi, da je ta doba v praksi veliko krajša: znaša skupaj le 60 dni, torej en mesec pred in en mesec po porodu. Izdatki pa se ravnaajo po dejanski podporni dobi, toraj s skrajšanjem teoretične po zakonu predpisane podporne dobe ne bi ničesar prištedili. Zato se iz tega »vira« ne da zmanjšati prispevkov.

Tako bi mogli analizirati vse ostale zavarovalne dajatve in bi ponovno pri-

## Iz statistike našega delavskega zavarovanja

Delavska zbornica (DZ) je v posebni publikaciji izdala važen in zanimiv statistični pregled našega delavskega zavarovanja. Knjižico krasijo veliko število grafičnih tabelaričnih pregledov. Zbrano gradivo more biti dobrodošel in potreben pripomoček ne samo za študij in upoznavanje zavarovanja ampak za študij in upoznavanje naših gospodarskih prilik, ki gotovo tudi v zavarovanje vržejo svoj odsev. Članstvo okrožnega urada za zavarovanje delavcev je važen gospodarski barometer Slovenije. Oceniti tega barometra je knjižica v glavnem posvečena.

Pojavi v gospodarskem življenju niso stalni. Vedno se spreminjajo ali oscilirajo. Cene n. pr. niso stalne: rastejo in padajo in zopet rastejo. Ta nestalnost gospodarskega življenja ima seveda mnogokrat prav neprijetne posledice tako za posameznika, kakor tudi za celoto. Nestalnost prinaša gospodarske krize in dolžnost družbe je, da te krize z ozirom na težke posledice blaži, ako jih že ne more preprečiti. Zato je študij gospodarskih pojavov zelo potreben v svrhu določanja gospodarskih diagnoz in prognoz. Eden takih gospodarskih pojavov je tudi statistični material soc. zavarovalnih ustanov, po katerem se more z večjo ali manjšo natančnostjo meriti gospodarsko stanje in pa tudi oceniti bodoči gospodarski razvoj.

Članstvo okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani je po svojem številu posledica najrazličnejših pojavov. Tako vplivajo na število zavarovanja članstva razni sezonski obrati, ki po preteku sezone prično delavstvo odpuščati, razvoj ali nazadovanje industrije dvigne število zaposlenega delavstva oziroma ga zmanjša, razne periodične spremembe v gospodarskem življenju morejo prav občut-

no vplivati na članstvo. Seveda ima na višino zavarovanega članstva močan vpliv način in strogost poslovanja urada ter vestnost delodajalcev, da zaposleno delavstvo tudi dejansko prijavi v zavarovanje. Zavarovanje se je pričelo izvajati v l. 1922, od tega časa dalje moremo opazovati valovanje članstva, katero pa od l. 1925 dalje kaže tendenco stalnega naraščanja, ako izločimo vse nestalne pojave, kakor so n. pr. sezonski delavci. To dejstvo pomeni, da gre naše gospodarstvo k izboljšanju, ker je postalo sposobno postaviti večje število delavstva. To leto pomeni tudi leto stabiliziranja dinarja, kar je gotovo ugodno vplivalo na gospodarsko življenje. Autor razprave o članstvu okrožnega urada prihaja do zaključka, da se bo članstvo še dvigalo, kar pomeni dobro gospodarsko prognozo.

Statistika zavarovalne institucije ni važna samo za institucijo samo, za njeno uradno vporabo, ampak kakor vidimo, je ista splošno zanimiva in uporabna ter mora zanimati zlasti kot gospodarski barometer ne samo delavstvo, ampak tudi gospodarske kroge. Le škoda, da naša javnost še ni navajena na to, da bi znala razne številke tudi čitati in jih razumeti. Koliko nespornost in tudi koliko nepotrebne borbe bi odpadlo. Statistika zavarovanega članstva n. pr. jasno pravi, da naše gospodarstvo napreduje, kljub temu pa se vedno poskušajo uveljavljati trditve, da gospodarstvo nazaduje. Seveda imajo take neresnične trditve svoj poseben namen. Zato je Delavska zbornica ubrala pravilno pot, ko hoče gospodarske pojave matematično statistično obdelati in pokazati pravo stanje stvari, da se na ta način prepreči vsako slepomišljenje.

## Zdravniška preiskava vajencev

Vprašanje vajencev je gotovo zelo važno. Problem ni samo socialnega značaja, ampak ima tudi splošno gospodarski pomen. Zato na ugodni ni vsestransko popolni rešitvi tega vprašanja niso zainteresirani samo vajenci sami in oni, ki so dolžni čuvati in brniti socialno varstvo vajencev, ampak tudi oni, ki odgovarjajo za splošen gospodarski napredek, zlasti za napredek obrtništva.

Dvoje stvari moramo zahtevati v pogledu zaščite vajencev, odnosno dva cilja moramo zasledovati: prvič, da vajenec kot lastnik šibkejše delovne sile, katerega telesna konstrukcija je šele v razvoju, ne bo izkoriščen kot človek, in drugič, da vajenec more postati strokovna polna kvalificirana moč in s te mkoristen član v gospodarskem udejstvovanju naroda. Več potov pelje k tem ciljem in stvar zakonodaje je, da ustvari take zakone, katerih vsebina bo sposobna zagotoviti dosego potrebnih ciljev.

Danes se hočemo ozreti samo na eno stran v kompleksu celotnega vajeniškega vprašanja. To so zdravniške preiskave vajencev in s tem tesno zvezana poklicna izbira. V tem pogledu se pri nas mnogo greši s težkimi posledicami za vajence same, pa tudi s težkimi posledicami za narodno gospodarstvo sploh. Zato so temu delu vajeniškega vprašanja v drugih državah in mestih zgodaj pričeli posvečati resno pažnjo s skrbnim in vestnim sodelovanjem vseh faktorjev javnega, socialnega in gospodarskega življenja.

Kaj se danes pri nas dogaja? Družina je mnogoštevilna in oče mora skrbeti za to, da otrokom preskrbi kruh in predpogoje za težko življensko borbo. Po kakih vidikih se to izvršuje? Smo reven narod in revne so posamezne družine. Zato so družinski očetje prisiljeni, da okrenejo to in to tako, kar je najcenejše in najhitrejše. Za odločitev skoroda nikdar drugi vidiki ne pridejo v poštev. Le tu pa tam se še upošteva želja sina ali hčerke, da bi postala rada to in ono. Drugače pa je vzgajanje naraščaja brez sistema in reda, brez pomisleka na zdravstveno in duševno razpoloženje prizadetega, brez pomisleka na nadprodukcijo delovnih moči v posameznih strokah, brez ozira na razvojne možnosti te ali one stroke. Predvsem je važno zdravstveno in duševno razpoloženje. Niso vse stroke enake z ozirom na zdravstveni učinek proizvodnega procesa, tudi niso vse stroke enake z ozirom na zahteve umstvenega značaja. Ena stroka je zdravju bolj škodljiva, druga manj. Zato mora biti zdravstveno stanje vajenca prilagojeno zdravstvenim prilikam dotične obrti ali poklica. Napačno je, ako se reče: »Sinko je tako slabotnega zdravja, vedno je bled, zato naj bo krojač, ker je to delo manj naporno.« Res je, krojač ne dviga težkih zahtev, zato ni treba, da ima krojač orjaško mišičevje. Toda krojaški poklic je drugače zdravju škodljiv. Sključeno sedenje grize v prsa, slab zrak in temne temne delavnice ugonablajo zdravstvene sile, prah, ki se izmleje iz blaga

je poln strupov. Zato za ta tudi težak poklic ni vsakdo sposoben. Imeti mora močno zdravje in s tem v sebi mnogo odporne sile, da premaga vse zdravstvene nevarnosti tega poklica. Zato je gornje modrovanje narobe resnično: »Ker je sin slabega zdravja, si mora izbrati zdrav poklic.«

Tudi duševne zmožnosti igrajo veliko vlogo. Mnogo poklicev zahteva posebno dobro razvite možgane. Tudi izbira po tem vidiku je potrebna. Psihotehnična stran v posameznih poklicih igra veliko vlogo. Šofer mora imeti dobro razvit čut duhaprisotnosti, dobro oko in gibčnost vseh udov. Vsakdo tega nima in se tudi priučiti ne more.

Osnovni predpogoj za zdrav gospodarski naraščaj je torej dobra in temeljita preiskava vajenca pred vstopom v učno razmerje, da se potom iste agotovi, v koliko telesno in duševno razpoloženje vajenca odgovarja za izbrani poklic.

Veliki župan ljubljanske oblasti je na podlagi okrožnega urada za zavarovanje delavcev in na zahtevo obrtniških organizacij odredil, da mora vsak vajenec pred vstopom v delo biti zdravniško preiskan in da se brez te preiskave učna pogodba ne sme skleniti. Preiskave vrše zdravniki okrožnega urada, tozadevno spričevalo je kolekta prosto, zato se nihče ne more izgovarjati na pomanjkanje materialnih sredstev, da se taki preiskavi podvrže. Tak preiskava je v pomirjenje staršev, vajenca samega in pa tudi mojstra, ker

končno mora ta skrbeti za zdravstveno stanje svojih vajencev.

Pri tem pa seveda ta socialno-gospodarska zaščita vajencev ne sme niti. Delo mora nadaljevati dalje skrbstvo: da se vajencu dejansko omogoči stopiti v oni poklic, za katerega ima telesne in duševne zmožnosti, ker reven oče ne more izbrati zdravjši poklic, ako je izučitev v tem poklicu zanj neprimerno dražja. Zato so potrebni posebni fond, iz katerih naj se taka pravilna izbira podpira in omogoči.

S tem bi bil pretehtan en moment: zdravstveno stanje. Izbira poklica pa je treba izvesti utdi iz vidika prosperitete ali uspevanja dotičnega poklica, tako da vajenec, ko postane pomočnik, ne ostane brezposeln in s tem zopet socialno udarjen. Zato je potrebna nova, posebna ustanova, ki bo imela dober gospodarski pregled o delovnem trgu vseh mogočih poklicev in da na podlagi takih evidenc more nasvetovati gospodarsko koristno izbiro poklica. Temu služijo poklicne posvetovalnice, ki v sebi združujejo ugotavljanje vseh socialnih, zdravstvenih in gospodarskih predpogojev in ki nato mogočijo pravilno odločitev.

Vsekakor imajo predvsem občine dolžnost, da poklicno izbiro vajencev organizirajo, ker je tako delo velikega zdravstvenega in socialnega preventivnega značaja. Obrtniške organizacije pa so po vsebini svojega namena dolžne na tej podlagi skrbeti za zdrav in polno zaposlen obrtniški naraščaj.

## Ustanove za delavce

(Konec)

### Z inspekcije dela

Za neposrednje nadzorstvo o izvrševanju zakonov, uredb, pravilnikov in ministrskih naredb, ki se tičejo delavske socialne in življenske zaščite v vseh industrijskih, obrtnih in trgovskih obratih, so s posebnim zakonom poverjene inspekciji dela.

Pri nas v Sloveniji imamo dvoje inspekcij dela in sicer v Ljubljani in Mariboru, katerih naloga je

1. nadzirati vse naprave, bodisi v delavnicah, bodisi v stanovanjih, ki so potrebne za zaščito delavskega življenja in zdravja;
  2. nadzirati, ali so delavci pravilno zaposleni, nadzirati delovni čas; dajati dovoljenje za prekočasno delo ter kontrolirati periodične prekinitive dela;
  3. kontrolirati delavska pravila, veljavna v podjetjih; potrjevati nova delavska pravila ali oddajati o njih mnenje pristojnim oblastvom; nadzirati pravilno vodstvo delavskih seznamkov in plačilnih knjig;
  4. nadzirati pravilno zaposlevanje učencev in mladostnih delavcev, njih pravilno izučevanje in posejanje obrtnih šol in tečajev;
  5. proučevati položaj delavcev v delavnicah in podjetjih, njih pridobitne razmere in način njih življenja vobče;
  6. preiskati vzroke pridobitnih sporov med delodajci in delavci; posredovati pri njih sporih, če zahteva to ena stranka, ter vodi točno statistiko o stvarkah, mezdah, sporih in o kolektivnih odpovedih dela delavcem (izporih);
  7. poročati osrednji inspekciji dela o opazovanjih in pridobljenih izkušnjah pri uporabljanju predpisanih uredb glede delavske socialne zaščite;
  8. prepričati se o vzrokih nezdah v posameznih podjetjih osebn ali pa do pristojnem oblastvu ali zavodu; dostopati po veljavnih predpisih ter voditi točno statistiko o nezdah;
  9. kontrolirati delo delavskih zaupnikov ter ščititi njih pridobljene pravice.
- Inspekcija dela oddaja svoja mnenja pri napravljanju novih ali prenavljanju že napravljanih delavnic.
- Za izvrševanje svoje službe so oblastni inspektorji dela pooblašteni:

1. da prihajajo kadar si bodi med delovnim časom podnevi ali ponoči, zaradi pregleda v vsa podjetja in vse oddelke, ki se nanje prostira njih območje;
2. da jemljejo seboj kadarkoli se jim zdi potrebno strokovnjake (zdravnike, kemike) predstavnike delavskih organizacij in zastopnike zaščite delcev;
3. da zahtevajo v pregled in prepis vse knjige in listine, ki se nanašajo na delovne pogoje in zaščito;
4. da zaslišujejo podjetnike in izrekaajo kazni za prekršitve predpisov v zakonu o zaščiti delavcev.

Inspektorji dela bi morali po zakonu vsaj dvakrat na leto izvršiti pregled vseh obratov in podjetij, ki spadajo v njih območje. Ako pa pomislimo, da je v Ljubljani pri inspekciji dela na razpolago samo dvoje uradnikov, v Mariboru pa samo eden, nam je takoj jasno, da je tem uradnikom fizično nemogoče po zakonu nadzorovati obrate.

Zakon o inspekcijah dela je primeroma dober in marsikje bi se lahko učinkovito zaščitilo delavske interese. Vendar bi se moral zakon izvajati. To se bo pa šele takrat lahko zgodilo, ako bodo imeli inspekcije dela dovolj dobro plačanega personala na razpolago.

Kdor se hoče podrobno seznaniti s poslovanjem inspekcij dela, naj čita njena tiskana poročila, ki izidejo vsako leto in ki se jih lahko dobi v centrali NSZ. Zakoni predpisi Inspekcij del so pa natisnjeni v »Predpisih za zaščito delavstva«, ki so izšli v dveh zvezkih pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani.

Tom Mix se je pogovarjal z nekim prijateljem o ljubezni.

»Nimam sreče v ljubezni,« je potožil. »Ljubim samo eno žensko — a ta je poročena.«

»Kdo je nje mož?« ga vpraša prijatelj.

»Jaz,« pravi Tom Mix.

Balzac je često prejemal anonimna pisma, ki so se bavila z njegovimi deli.

Nekega dne mu pravi tajnik:

»Danes je spet prišlo anonimno pismo.«

»Kdo ga pošilja?« vpraša raztreseni Balzac.

## Narodno-strokovna zveza

### PTUJ.

Podružnica Narodno strokovne zveze v Ptuj sklicuje za nedeljo, dne 24. t. m. ob 10. uri dopoldne v Društvenem domu občni zbor. Na občnem zboru bo poleg drugih poročal tudi predsednik NSZ tov. Rudolf Juvan o delavskem položaju in nalogah NSZ. Odbor vabi vse članstvo, da se občnega zbora udeleži v kar največjem številu. Pokažimo s svojo navzočnostjo, da se zavedamo velikega pomena strokovne borbe. Naj nihče ne manjka.

### LOGATEC.

Odbor podružnice Narodno strokovne zveze v Logatcu je sklenil na svoji zadnji seji, da se takoj po veliki noči vrši občni zbor podružnice. Natančen dan, ura in kraj bo objavljen v eni prihodnji številki lista in bodo člani tudi pisмено obveščeni. Na občni zbor pride tudi delegat centrale, ki bo poročal o važnih aktualnih vprašanjih. Odbor je sklenil, naprositi že danes vse članstvo, da se občnega zbora sigurno udeleži in pripelje tudi nove člane seboj. — Podružnica ima tudi svojo knjižnico, ki pa žalibog ni tako obiskana kot bi bilo to potrebno. Delavstvo ne kaže preveč razumevanja za lepo knjigo in se je rado izogiblje, ne izogiblje pa se gostilne, ker vse preveč rado zahaja v njo. — Podružnica ima v načrtu ustanovitev lastnega dramskega odseka, ker je med člani mnogo sposobnih igralcev. O tem bo moral razpravljati novi odbor.

### SODRAŽICA.

Nedavno nas je obiskal tajnik tov. Kravos, ki je imel pri tukajšnjem Sokolu prav lepo in zanimivo predavanje. Ob tej priliki je iskal stike z delavstvom in jih tudi dobil. Ker je v našem kraju precej narodno-zavednega delavstva, smo sklenili ustanoviti svojo podružnico, ker uvidevamo čim bolj potrebo po organizaciji. Sedaj smo prepriščeni sami sebi in veselimo se, da bomo kmalu tvorili močno družino z ostalimi organiziranimi delavci. Ne bo dolgo, ko bomo tudi pri nas imeli svojo podružnico in pričeli z rednim delovanjem.

### TRŽIČ.

Pripravljalni odbor za ustanovitev podružnice NSZ bo imel v sredo 10. aprila t. l. svojo zadnjo sejo pred ustanovnim občnim zborom. Te seje se bo udeležil tudi strokovni tajnik tov. Kravos, da nam da zadnja navodila. Odborniki bodo z vabili vabljani k tej seji in jih prosimo, da se je sigurno udeležijo. Občni zbor bo sklican pisмено in v listu. Odbornike prosimo, naj pridejo sigurno in točno k seji, kateri bo prisostvoval tov. Kravos. — Predsednik.

### KONVENCIJA ZA ZAŠČITO DELAVSTVA.

Po beograjskih listih posnemamo, da se rešuje v zunanjem ministrstvu vprašanje zaščite delavcev med našo državo, Francijo, Nemčijo in Belgijo. Te delo ne bo kmalu rešeno, vendar nas mora veseliti, da se je na njem pričelo delati. Za naše delavstvo v tujini bodo take zaščitne konvencije največje važnosti.

### JESENICE.

Občni zbor jeseniške podružnice NSZ. Podružnica Narodno strokovne zveze je imela v nedeljo 17. t. m. svoj redni letni občni zbor, ki je bil prav dobro obiskan. Občni zbor je vodil tov. Tine Zupan. Po poročilih odbornikov, ki so bila vsa odobrena in iz katerih je bilo razvidno, da podružnica prav dobro napreduje, se je izvolil nov odbor, v katerega so bili izvoljeni za

predsednika tov. Andrej Globočnik, odborniki tov. Ravnik Janko, Lavsegar Rado, Grošelj Tone, Šnajder Ivan, Iskra Franc, Slanin Jože, Ferbežar Lojze, Kralj Franc, Zupan Tine; namestniki Jekove Franc, Potočnik Franc in Vovk Franc; nadzorstvo Barbarino Štefan in Markizeti Ivan. Predsednik NSZ tov. Rudolf Juvan je podal obširno poročilo o položaju delavstva, nalogah strokovnih organizacij, pomenu Delavske zbornice in nalogah NSZ. V svojem govoru se je dotaknil agilnosti jeseniških tovarišev, katerim se je za trud zahvalil, posebej pa se je zahvalil dolgoletnemu predsedniku tov. Ferbežarju, kateremu je občni zbor izrekel svojo zahvalo in priznanje. Po poročilu tov. Juvana, katerega so sprejeli zborovalci z navdušenjem na znanje, se je razvila debata o društvenih zadevah, nakar je tov. Zupan zaključil lepo uspelo zborovanje in pozval članstvo, naj se zaveda resnosti položaja in naj v polni meri izpolnjuje prevzete naloge, predvsem naj v redu plačuje organizacijske prispevke. Občni zbor je ponovno dokazal, da se da z dobro voljo storiti za delavstvo prav veliko. — 10-letnica jeseniške podružnice. Jeseniška podružnica proslavi letos 10-letnico svojega obstoja. Novoizvoljeni odbor bo imel v nedeljo, dne 24. t. m. svojo prvo sejo, na kateri bo razpravljala tudi o tej proslavi. Podružnica bo proslavila ta pomembni dogodek slovesno in bo na svojo proslavo povabila tudi člane bratskih podružnic. Več o proslavi in tej 10-letnici v prihodnji številki.

### MEDVODE.

Podružnica NSZ v Medvodah bo imela v prvi polovici aprila svoj redni občni zbor. Odbor bo članom sporočil dan in uro občnega zbora pisмено in ga bo razglasil tudi v listu, vendar že danes prosi vse člane, da se občnega zbora udeležijo polnoštevilno. Na občni zbor bo odbor povabil tudi zastopnika centrale, ki bo poročal o važnih strokovnih in socialnih vprašanjih.

### NARODNA STROKOVNA ZVEZA ZA OSEMURNI DELOVNIK.

Izvrševalni odbor Narodno-strokovne zveze se je na svoji zadnji seji pečal z anketo, ki se je vršila v Zagrebu in ki je razpravljala o odpiranju in zapiranju obratov ter delovnem času. Z ozirom na izraženo željo ministra za socialno politiko, da želi slišati mnenja vseh v poštevi prihajajočih faktorjev, na podlagi katerih bo izdal potrebno naredbo, je poslal Izvrševalni odbor g. ministru za socialno politiko mnenje nacionalnega delavstva, organiziranega v Narodno-strokovni zvezi. V vlogi je Izvrševalni odbor prosil g. ministra, naj na vsak način očuva delavstvu in nameščenstvu osemurni delovnik, ki je že stara in tradicionalna zahteva delavstva in katerega je delavstvo že pridobilo z zakonom o zaščiti delavcev. S svojo vlogo pa je izvrševalni odbor akceptiral za svojo vlogo Centralnega tajništva Delavskih zbornic in ki je mnenje vsega delavstva Jugoslavije.

### REORGANIZACIJA JAVNIH BORZ DELA V JUGOSLAVIJI.

Centralni urad borz dela v Beogradu je izdelal načrt o reorganizaciji borz dela in razposlal načrt v mišljenje vsem strokovnim organizacijam. Tudi Narodno-strokovna zveza je dobila na vpogled tak načrt, o katerem je razpravljala Izvrševalni odbor na svoji zadnji seji. Izvrševalni odbor je pisмено poslal svoje mišljenje po načrtu, o katerem bomo pisali v eni prihodnjih številki lista. Na vsak način pa je reorganizacija potrebna in pozdravljamo korake, da se to tudi izvede.

**Zabtevajte „DELO“ v vsakem javnem lokalu!**

# Doma in po svetu

## VLJUDNOST V SOVJETSKI RUSIJI.

Moskovski »Listok raboče - krestjanske inspekcije«, organ državne kontrole, prinaša poročilo o nenadni reviziji, ki jo je priredil ta urad po vseh javnih uradih in prodajalnah v Moskvi. Tekom treh dni je preiskovalo 1500 komunističnih revizorjev, delavcev, visokošolcev in komunističnih mladincev vse pošte, univerze, hranilnice, prodajalne, pisarne, železnice itd. Hoteli so ugotoviti način poslovanja v teh področjih državne uprave in so našli samo kakšnih 15 »birokratskih škodljivcev«, katerim ni mesta v proletarski državi. Revizorji, ki so naskočili železnico, so na primer dobili nalogo: — »Pojdite v oddelke za pritožbe, povejte, da se je izgubila vaša prtljaga in potem popišite, kako so vas sprejeli in kaj so vam povedali.« Eden izmed 1500 revizorjev pa je n. pr. šel k Hohlovu, ravnatelju tarifnega oddelka prometnega komisarijata (t. j. načelniku v ministrstvu) in ga nedolžno vprašal: »Kako je pri vas s kolonizacijo Sibirije? Jaz sem kmet in pri nas na vasi vprašujejo, ali ne bi šli kam v novi kraj?« Hohlov je ponudil obiskovalcu cigarete in naslanjač ter mu 40 minut pripovedoval o tem važnem vprašanju ter uradnih načrtih. Drugi delavec, kovinar Trohin, je šel v upravo tednika »Ogonjok« in se pritožil, da niso dobili njegovi sorodniki v Stalingradu XIII. in XVII. zvezka spisov Leva Tolstega, »Ogonjkovo« priložilo. Upravnik mu je takoj izročil obe knjigi, ne da bi vprašal po imenu, naslovu, plačani naročniki ter ni hotel niti potrditi. Tako baje zaupajo proletarjem pod sovjeti. Mizar N. Jakovljevič je obiskal znanega zdravnika za spolne bolezni in ga je celo nalagal, da ima sifilid. »Bil sem popolnoma zadovoljen,« pripoveduje, »zdravnik me je natančno zaslišal, mi vzel kri v svrhu Wassermannove preiskave in me ponovno vprašal, ali me ne boli. Surova je bila samo strežnica v garderobi. Dala mi je napačne snežke in na moj ugovor odvrnila: — Vrag se pri vas spozna! Preveč vas pride.« Omenjeni garderoberki je treba pridružiti še prodajalca v državni mesarnici št. 39. Ko je prosil kupec mastne govedine, mu je odsekal prav snho. V univerzalni drž. trgovini št. 84 pa se je zadržal nezadovoljni prodajalec nad nekim ženskim revizorjem: »Dajte ji namesto lonca za juho pljuvalnik. Samo pokrov vzemite stran, pa bo dober zanjo!« Zdaj pretresajo revizorji v uradnem glasilu prav na široko, kako bo treba kaznovati te »sovražnike delovnega ljudstva«. Z izjemo teh malenkosti je menda vse v vzornem redu — če smemo verjeti poročilom komunističnih listov.

## AVSTRIJSKI PREZIDENT MIKLAS — RODOM ČEH

Češki listi poročajo, da je sedanjí prezident avstrijske republike Miklas češkega pokolenja, nekateri listi pa so javili, da živi prezidentov brat Karel Miklas še danes v Čeških Budějovicah. V »Češkem Deniku« popravlja to zadnjo vest gospa Ružena Miklas iz Černetice in pravi, da je v Budějovicah živeči Miklas mali bratranec, ne pa brat avstrijskega prezidenta. V enakem sorodstvu s prezidentom je tudi ona — Ružena Miklas. Ded avstrijskega prezidenta, tako zatrjuje gospa Ružena, je bil Jakob Miklas. Bil je eden izmed šestih sinov stare mlinarske rodbine Miklasov v Černeticih h. št. 30. Preselil se je na Dunaj. Njegov sin Viljem, oče sedanjega avstrijskega prezidenta, je bil poštar v Kremsu in je še kot dijak rad prihajal v goste k svojim sorodnikom v Černetice. Avstrijski prezident Miklas je torej češkega rodu in gospa Ružena zatrjuje, da to lahko vsak trenutek dokaže z neovrgljivimi rodbinskimi dokumenti.

## STRUPENE OPONE.

V varšavsko židovsko bolnico so pripeljali šestoročlansko rodbino Spilman, ki je nenadno obolela in obležala. Odpovedali so jim vsi udi. Oče, en sin in ena hči so umrli še isto noč. Šele po

preiskavi umrlih so ugotovili zdravniški, da so vzrok bolezni in smrti cenene, z mišnico pobarvane papirnate opone, ki so pokrivalo stene novega Spilmanovega stanovanja. Barve z mišnico so prepovedane iz zdravstvenih ozirov in zdaj iščejo oblasti tovarno, oziroma tapetnika, ki je s svojo umazanostjo zakrivil nesrečo.

## DRŽAVA BREZ DENARJA.

Znana drobna republika San Marino v Italiji bi morala ob novem letu plačati zapadle decemberske bone notranjega posojila v vrednosti 25 lir. Toda v državni blagajni je bilo premalo denarja in finančni minister je odredil, naj se izvrši plačilo v poštinih znamkah. To je prvi slučaj, da so se porabile znamke za odplačilo državnega dolga!

## CELA SPORTNA PALAČA ZA SINOVE ROCKEFELLERJEVE

John Rockefeller ml. je dal zgraditi za svojih pet sinov razkošno trinadstropno palačo, ki naj jim služi kot zabavišče. V prvem nadstropju je velikanski plavalni bazen, v drugem dvorana za tenis, v tretjem poleg biljardne dvorane kuhinja in nekoliko študijskih sob. Odveč bi bilo omenjati, da se nahaja tudi v parku za palačo več igrišč za tenis, golf, baseball in croquet — v porabo milijarderjevim potomcem.

## NAJDRAŽJA SNOV NA SVETU

Radij je najdražja snov med vsemi snovmi, kar nas ne more posebno presenetiti, saj je

na vsem svetu komaj 29 g pridelanega radija.

baš toliko, da bi z njim do polovice napolnili navaden naprtnik. 1 g radija stane danes približno 70.000 dolarjev, pol naprtnika radija torej približno 2 milijona dolarjev. V primeri z radijem je

platina poceni, skoraj malovredna kovina

Gram platine velja namreč komaj 4 dolarje. Kaj bi ti štirje ubogi dolarčki v primeri z radijevim sedemdeset tisoč! O zlatu pa sploh ni vredno izgubljati besed. Stane še osemkrat manj nego platina. Pri tem pa je cena radija zadnje leto znatno padla.

Pred letom dni je veljal 1 g radija 120.000 dolarjev.

Povod za to skoraj 50 odst. pocenitev v teku enega leta je dalo odkritje bogatih radijskih nahajališč v belgijskem Kongu. Prej smo bili navezani skoraj edino na karonitna ležišča v ameriškem Koloradu in na Jachimovo na Češkem. Bogastvo radijskih nahajališč si je treba predstavljati seveda, kakor pravi Latinec, cum grano salis. Ruda karonit vsebuje n. pr. neznaten odst. uranove kovine, a iz 10 milijonov delov urana pridobivajo nekaj več nego 3 dele radija. Navzlic temu je radijeva industrija zelo dobičkonosna industrija. To pa zaradi znanih, neprecenljivih lastnosti te snovi, zaradi njenega čudodelnega izžarevanja posebnih žarkov. To izžarevanje, tako zvano

radioaktiviteto je odkril francoski kemik Becquerel.

a po njegovih navodilih je Curie leta 1898. odkril novo prvino, ki ji je dal ime »radijum«, t. j. »žareči«. Najmočnejši radijevi žarki, tako imenovani

Žarki gama prebijejo 17 in pol cm debelo svinčeno pločo.

Zanimivo je, kako je Becquerel odkril učinke radijevih žarkov na človeško telo. Nosil je v žepu majhno cevko z radijevo snovjo in je opazil, da se mu je koža ožgala. Ta pojav izkoriščajo, kakor znano, v modernem zdravilstvu za to, da ozdravljajo najrazvrstnejše oteklino in izpuščaje, zlasti takšne, ki izvirajo od obolenja na raku. Radij usmrča škodljive klice in lajša tudi bolečine. Zato ni čudno, če so lastniki tistih 29 g pridelanega čistega radija po ogromni večini razni zdravilni zavodi. Kar se pa tiče radioaktivitete, je treba pripomniti, da je pojav razpadanja radijevih atomov. To razpadanje pa je grozno počasno. Da razpade 1 g radija, je treba n. pr. 2500 do 3000 let.

## Epohalno odkritje

Iz Monakova poročajo, da se je posrečilo zasebnemu učenjaku Frenzfolt-Schmidu odkritje, ki postavlja vso teorijo o izžarevanju na glavo. Baje mu je uspelo razdeliti kozmične žarke v smrtne žarke, življenske žarke in indiferentne žarke. Frenzfolt-Schmid pravi, da je sedaj mogoče poljubno razkrojevati atome, spreminjati žarke z dolgimi valovi v kratkovalovne, spreminjati elemente, sejati s smrtonosnimi žarki pogubo na daljavo več sto kilometrov, zdraviti z življenskimi žarki in podaljševati življenje. Seveda je treba te vesti sprejeti s primerno rezervo.

## ŽIVALI NA ODRU

Marsikdo, ki ni pobližje seznanjen s skrivnostni gledališkega življenja, ne more niti od daleč pojmiti, da ni takšna malenkost postaviti na oder poleg skrbno pripravljenih igre tudi najrazličnejše stvari, majhne in velike, žive in mrtve, ki spadajo k njeni bolj ali manj zunanji opremi. Dokler gre za »mrtvi inventar« igre, za kostume, mobilijar, posode, revolverje, s katerimi završujejo sentimentalni ljubimci in razkačeni zakonski možje predpisano krvavo tragedijo, za telefonske aparate, kovčke in slično, ima reviziter, to je dotični faktor, ki mora skrbeti za navzočnost takšnih stvari, še dokaj lahko stališče. Če nima gledališče samo kaj podobnega v svojem inventarju, se odpravi pač do najbližjega trgovca in se zmeni z njim za ceno nekoliko prostih vstopnic, da mu potrebni rekviziti posodi. Seveda mora trgovcu jamčiti, da mu predmeta ne bodo pokvarili in da bo še goden za prodajo.

Toda že tukaj pride rekviziter včasih v mučen položaj. Predmet mora na oder, naj velja, kar velja (in veljati ne sme nič, kvečjemu kakšno prosto vstopnico), režiser ne odneha v nobenem slučaju, ker ve, da gre publiki večinoma za zunanjo stafažo bolj nego za vse drugo: kje naj si ubogi rekviziter poišče ta predmet, kako naj si ga priskrbi? Včasih je treba res posebne izvežbanosti in bistrosti.

Nekoč so igrali delo, v katerem privlečejo na oder top in še velik povrh. Rekviziter si je izbrusil stopala v iskanju takšnega topa po vsem mestu, po vseh trgovinah z igračami, po vseh trgovinah z orožjem, po vseh artiljerijskih vojašnicah — zaman. Že je obupal, tedaj ga je pot privedla mimo nekega muzeja. Planil je k ravnatelju in res: ta je bil edini, ki mu je rade volje postregel s starim, znamenitim, čeprav nikomur več škodljivim topom.

Se interesantnejše pa postane rekviziterjev poklic, kadar gre za

»živi inventar«.

Rekviziter, ki je moral opremiti igro Romanova »Potres« v Rigi, pripoveduje sledečo zabavno zgodbo:

»Pozval me je režiser in mi dejal, da moram do predstave naslednjega dne priskrbiti

dve živi goski.

Kupovanje gosi je končno malenkost, toda premijera »Potresa« se je vršila poleti, ko jih je zelo težko dobiti, saj to ni njihova sezona. Na vse mogoče načine sem se skušal izmazati in sem vprašal režiserja, ali ne bi mogli zamenjati gosi z dvema racama, ko je videti, da gosi ne bo mogoče dobiti. Razlutil se je in ostal pri svojem: »Jutri morata biti gosi tu!« Iskal sem po vsem mestu in okolici, končno sem ju za drag denar našel. V »Potresu« sta izborna uspeli, a med poednimi predstavami je pazil nanju hišnik, ki je prejemal za njih prihrano posebno plačo. Ko smo s predstavami končali, pa smo ju iz dobičkom prodali na loteriji — stati nista smeli nič.«

## Dragi osel

V istem mestu so igrali nekoč igro, pri kateri je bil potreben osel. Iskal sem ga po vsem mestu,« pripoveduje rekviziter, »končno sem ga po dolgih mukah izsledil v Carski Šumi. Toda lastnik je zahteval nečuvstvo visoko najemnino. Pregovarjal sem ga na vse mogoče načine, končno sem se ves razdražen odločil, da ne bom temu edinemu riškemu oslu na noben način enakovereden drug in da ne bom plačal zanj tako visoke vsote. Režiser je sprejel moj razlog in odredil, da so za igro osla opustili.«

## Maskirani »osel«

Ta oslovski zgodba ni edina, ki jo zabeležujejo anali gledališča v Rigi. Svoječasno so igrali židovsko delo »Akeidas Johok«, v katerem se eden izmed nastopajočih razgovarja z oslom. Ker so imeli že porazne izkušnje z iskanjem pravega osla po Rigi, je prišla rekviziterju izborna misel na um: maskirati konja za osla. Odredil je, naj mu nabavijo majhnega ponnyja, ki naj mu nataknejo dolga ušesa, ostrižejo rep in spremenijo še v kakšni drugi podrobnosti. Režiser sicer ni dvomil, da bo umetni osel le malo slčil pravega sivca, pa to ga ni dosti skrbelo, glavno mu je bilo, da bi se publika smejala. Ker je torej odločilni faktor za uprizoritev precej širokogrudno pojmoval osla, je menil rekviziter, da sme biti še širokogrudnejši: režiser je bil kar zaprepaščen, ko so mu privedli na dan uprizoritve namesto našemljenega ponnyja ogromnega belgijskega konja. Potem se mu je zazdelo, da bo stvar še bolj žaljavna in je bil voljan že dati svoje dovoljenje, ko je nesrečni belgijec na poti za oder napravil nekaj, česar še niso doživeli — vsaj za riškim odrom ne. Prišel je upravnik in kar hitro so morali nespodobnega substituta povesti v domači hlev. Namesto njega so si poiskali v bližini majhno in revno kmečko kljuse. Rezultat je bil še strašnejši. Če je belgijec menil, da so mu takšne stvari dovoljene pred predstavo za odrom, se je kmetavz poslužil svojih pravic prav na odru, in sicer med predstavo... Zastor je moral pasti, predstava je doživela predčasen konec. Režiser pa je vendarle dosegel svoje: publika se je smejala.

## NAJVEČJA ZGRADBA NA SVETU

Pred časom so poročali listi, da misli nova kitajska vlada podreti znameniti zid, ki je veljal stoletja za simbol vsake neprijazne vasezakrknjenosti. Tega načrta menda še ne bo izvršila tako kmalu, ker ji bolj nujnega dela ne manjka, krediti za izvršitev te namere pa ji tudi ne bodo že danes ali jutri prideževali z neba. Oglejmo si to stvar.

Zid, ki so ga postavili proti vpadom bojevitihi mongolskih tolp na Kitajsko, je gotovo najgenialnejše in najogromnejše, kar so kdaj ustvarile človeške roke. Začenja se ob Zoltem morju severno od Pekinga in se vleče zdaj sem zdaj tja proti notranjeazijski puščavi v daljavo preko 1500 milj. Ni je naravne ovire, na katero bi se ljudje ob njegovi gradnji ozirali, ustavile jih niso ne visoke gore, ne temne soteske, ne deroče reke. Zid je širok povprečno 7 do 8 m, visok nekoliko več. V razdaljah po 180 m ga venčajo neštevilni stolpi, visoki do 32 m. Zid sestoji prav za prav iz dveh stranskih, granitnih zidov, prostor med njima je napolnjen s kamenjem in zemljo. Vrhi je tlakovan z opeko. Da ga postavijo je bilo treba najmanj toliko truda, kolikor za gradnjo vseh železnic in prekopov Združenih držav, rajši pa še več, ker v tedanjih časih, v tretjem stoletju pr. Kr., niso poznali ne pare, ne elektrike, ne strojev, kakor si jih danes predstavljamo. A delo je tako solidno, da stoji večina zidu še danes skoraj nedotaknjena od časovnega zoba.

Mož, ki je izdelal načrt za to ogromno podjetje, je bil cesar Kin, pač ena največjih osebnosti v zgodovini človeštva, človek železne energije in genijalen organizator. On je bil združil Kitajsko v enotno državo in ji je s svojimi reformami in obrambnimi sredstvi dal podlago, na kateri je lahko živel do danes. Z njim šele je stopila Kitajska iz teme prazgodovine v luč resničnosti. Njegovi podložniki so ga brezmejno ljubili in brezmejno sovražili, kakor se to dogaja z vsemi velikimi postavami zgodovine, toda plesati so morali vsi, kakor je on žvižgal. Po starih kronikah je imel baje 13.000 žen, dočim je bila zaposlena tretjina vseh delazmožnih mož njegove države z gradnjo velikega zidu. Za obrambo tega zidu je namenil vojsko nad 3 milijone mož.

## Truplo v zidu

Kakor poročajo iz Budimpešte, so pri podiranju stare dekliske šole v Kapuvarju odkrili v steno kleti zavzeto oško truplo. Kako je prišlo tja, je velika skrivnost. Ta del poslopja so zgradili l. 1870. Ker so ga za časa proletarske diktature uporabljali za ječo, menijo, da so morda komunisti skrili v zid kakšno svojo žrtev.